

A TÖRVÉNYHOZÓ ÖSSZEFÉRHETETLENSÉGE¹

ATISZTA ERKÖLCS POLITIKÁJA. Elterjedt balhit a magyar közéletben, hogy a politikában lazábbak az erkölcsök, politikai téren szabadabb a járás görbeutakon, sőt vannak olyan korszakok a nemzet életében, amikor egyenesen kötelező a kétszínűség és inkább célravezető a ravaszság, mint az egyenes és becsületes magatartás. De az angol politikai világ tartalma a puritán erkölcsök kvintesszenciája. Ott olyan erőt és súlyt reprezentál a tisztesség, mint a léleknek egyetlenegy vonása sem. Nagy tévedés az, ha nálunk lenézik a politikai élet erkölcsi értékét azzal, hogy lebecsülik az erkölcs politikai hatását.

Macchiavellizmus — amelyet Janin a politikai eszközök iránt való közömbösség tanának nevez — mindig volt és mindig lesz, minden nemzet sorsának intézőiben, azokban, akik erre születtek és más mint csalfa eszközökkel nem tudják előbbre vinni nemzetüket. De ez csak egészen kivételes jelenség minden nemzet életében. Ha máshol célravezet, nálunk ez a legkevésbé alkalmas eszköz a közélet irányítására. A magyar nép nyílt, egyenes és becsületes és elvárja vezetőitől is, hogy azok legyenek, noha tréfásan úri huncutságnak nevezi a politikát. Van valami nemeziszerű jelenség abban, hogy azok, akik hitszegők és árulók voltak a magyar politika világában, a legnagyobb tehetség mellett sem tudtak eljutni a legmagasabb polcra. Akik álmakon jártak és nemtelen eszközökkel dolgoztak, azoknak pályája többnyire derékon tört ketté a legmerészebb magasbaívelés ellenére is. Látjuk, — nem egy példát idézhetnénk erre az utolsó évtizedek történetéből — hogy ritka tehetséggel megáldott és egyébként vezérszerepre hivatott férfiak nem képesek kezükbe venni azt a marsallbotot, amelyet életük végéig a tarsolyukban hordanak pusztán azért, mert múltjuk tele van kétszínűséggel és a hazugságnál rosszabb féligazsággal. Sehogy sem hisznek nekik a maga egészében hiszékenynek hitt magyar, mert semmit sem képes olyan kevéssé megbocsátani, mintha egyszer választott vezére hitében megcsalta. Nálunk igazi, maradandó és örökértékű hatása a nemzetre mindig csak a tiszta erkölcs politikájának volt.

TÖRTÉNELMI ELŐZMÉNYEK. Deák Ferencet nemcsak törvénytudásának teljessége, logikájának acélossága és ékesszólásának fényette igazán nagygyá, hanem puritán egyszerűsége. Csemátony Lajos

¹ Új összeférhetlenségi törvényjavaslatot nyújtott be a képviselőházba Zsitvay Tibor igazságügyminiszter folyó évi március hó 1-én. Időszérűnek tartjuk e cikk közlését, amelynek írója, szerkesztő-bizottságunk kitűnő tagja, a háború előtti országgyűlés állandó összeférhetlenségi bizottságának előadója volt. *A szerk*

közbeszólása, hogy „a miniszternek nem illik gazdagodni, mikor az ország szegényedik“, a politikai élet alapvető követelményét mondta ki. Még ma is emlegeti a nép Irányi Dánielt, aki 5 forintos képviselői napidijából hónaposszobában éldegelt és élete példájával a nemzet szívébe költözött.

A magyar nemzet mindig hű volt önmagához. *Semper idem*. Voltak mindig és vannak ma is, akik a régi jó időket visszasírják és úgy állítják oda a sivár jelent, mind paródiáját a dicső múltnak, mint amelyben egyre jobban hanyatlanak az erkölcsök, züllik a magyar becsület és pusztul a tekintélye minden intézménynek. Ezek a jeremiádák visszatérő refrénjei a magyar történelem különböző korszakainak. A *laudator temporis acti*: a múlt idők dicsérője minden időben megtalálható nálunk.

Alig volt pár éves a parlamentarizmus, amikor Horváth Lajos, az első összeférhetlenségi javaslat előadója 1874 június hó 24-én így siránkozott bevezető beszédében: „Nem lehet tagadni, hogy a Ház tekintélye napjainkban tetemesen szenvedett, a Ház tárgya volt nem egy megtámadásnak. A vádak közül kimagaslik azon vád, hogy a Ház több tagja a végrehajtó hatalom lekötelezettje és hogy a Ház tárgyalásaiban a szavazatok arányát megzavaró mértékben az önérdék is érvényesül.“ Az összeférhetlenség szabályozásának sürgős szükségét ezekkel a markáns szavakkal okolja meg: „Erre, ha valaha, úgy ma van szükség, midőn a szigorú erkölcsök kultusza, fájdalom, hanyatlásban van és a társadalmi és politikai morál követelményeire nézve aggasztó fogalomzavar kezd mutatkozni.“ Magában a javaslatra vonatkozó bizottsági jelentés szövegében pedig megtaláljuk már akkor az álláshalmozás ellen emelt kifogást: „A képviselői állás egymaga is igénybe veszi a képviselő összes szellemi erejét s azon képviselő, aki közszolgálatban áll, csak kivételesen lehet azon kedvező helyzetben, hogy kettős kötelességének teljesen megfelelhessen, pedig a mulasztás itt és ott mindig a közügyek rovására esik.“ Az álláshalmozás — úgy látszik — már abban az idilli korszakban is szemet szúrt. Ezt bizonyítja már a közhivatali és képviselői összeférhetlenségi javaslat tárgyalása alkalmával bejelentett különvélemény indokolása. A javaslat előadója Szilágyi Dezső volt, a különvéleményé Molnár Antal, aki 1873 március hó 16-án többek közt ezzel okolta meg álláspontját: „A fő, az irányító nézőpont, melyből az inkompatibilitási törvény megalkotásánál ki kell indulnunk, nem lehet egyéb, mint a képviselőház ellenőrzési képességének emelése, függetlenségének megóvása. A másik figyelembevételt kívánó tekintet, hogy az állások összehalmozása kárára válnék magának a közügynek, nem annyira elvi, mint inkább gyakorlati jelentőséggel bír.“ Ugyancsak az első összeférhetlenségi javaslat — a későbbi, 1875. évi I. törvénycikk — tárgyalásakor, amikor a keleti vasút építésének a botránya kitört és a határőrvidéki erdőknél elkövetett visszaélésekről szóló hírek felmerültek, a támadásokról ezt mondotta a nagytekintélyű Horváth Lajos: „A képviselőház nem ignorálhatja a közvélemény ily nyilvánulásait, legkevesebbé akkor, ha azok tévesek. A Ház a közvéleményből meríti éltető erejét és annyit ér, amennyit felőle tartanak. Ha elvesztette a közbizalmat, megszűnt

létezésének erkölcsi alapja; mely azon hatásban áll, melyet az ország népre gyakorolni tud.“

A KÖZVÉLEMÉNY ÉLTETŐ EREJE. Van abban a vádban valami igaz, hogy a képviselőház és a közvélemény eltávolodott egymástól. Miért távolodott el? Nézzünk egy kissé mélyére ennek a kérdésnek! A megigazulás útjának első etappja a vallomás. Általános szokássá vált üres szóbeszédnek bélyegezni minden gyanúsítást, amely a közélet terén szerepet vivők közéleti tevékenységét körülsuttogta. Elnémult az érzékenység, amely azelőtt a legkisebb mendemondára reagált a lelkekben. A háború után következő évek közléte nem volt sem jobb, sem rosszabb elődjénél, de valamiféle — erkölcsi apátia — veszedelmes bacillusai szállingóztak a levegőben és marazmusszerű hangulat ülté meg a kedélyeket. „Nem érdemes törődni vele“ — ez volt a felelet minden vádira és — fájdalom! — ez ma is. Lényegesen leszállott a párbajok száma, de nem az „istenítélet“ lenézése, hanem az érzékenység hiánya miatt.

Trianoni egykedvűség ölmos köde fekszik reánk és valahogyan nem érezzük eléggé szent hivatásunkat, amely nem merülhet ki abban, hogy — nem vagyunk összeférhetetlenek. Nem elég passzívnak, — aktívnak kell lennünk! Hiszen minden egyéb csak ezután következik. Ha tiszta a közélet, akkor... akkor kezdődik az igazi munka; rajta, cselekedjünk, alkossunk és mutassunk világító példát a közvéleménynek, emeljük fel a népet! Nem lesz visszhang nélkül a kiáltásunk, nem marad hatás nélkül a példánk. „A közvélemény éltető ereje“ reagálni fog és újabb tettekre sarkal. Milyen tettekre?

IGEHIRDETÉS ÉS PURIFIKÁCIÓ. Milyen tettekre sarkal bennünket a közvélemény? Tettekre, amiket elmulasztottunk! Mulasztásaink sorában első: az igehirdetés elmaradása. Kötelességünk lesz a jövőben: a trianoni romokon tántorgó nemzedéket megerősíteni hitében. Mert a feltámadás igéjét sem harsogtuk eléggé a fülébe, a szívébe. A morálprédikáció quantité négligeable volt, amely felett mosolyogva tértek napirendre az erre hivatottak. Pedig a törvényhozó hivatása nemcsak a nevében rejlik, hanem a nemzeti jövő kialakításában, aminek leghatásosabb eszköze azoknak az erkölcsi elveknek a lelkekbe való átvitele, amelyeknek varázslatos ereje egyedül képes újjáteremteni az országot. A vezérmotívum az legyen: különbeknek kell lennünk, mint voltunk és túl kell szárnyalnunk szomszédainkat, hogy feltámadhassunk! Ezt a vezérmotívumot az egész nagy politikai zenekar minden hangszere pártkülönbségre való tekintet nélkül vegye át, ölelje fel és zengesse végig az egész kis csonkaországon át! Mert értsük meg már végre: mindenféle válságunk között leg súlyosabb az erkölcsi válság! Ebből kell kiragadnunk a nemzetet, — nem hipokrita jelszavakkal és nem a közéleti tisztaság pusztá hirdetésével, amely sokszor csak azért hangzik el, hogy tisztábbaknak látszassunk. Hányan vannak, akik abból élnek, hogy mások közléte nem tiszta és abban a biztos tudatban lépnek purifikáló akcióba, hogy a közvélemény „pereat“-kiáltásától való félelem miatt nem meri senki

védelmesni azt, akit ezen a címen megtámadnak! Hányan vannak, akik tüzet kiáltanak és — gyújtogatnak! Modem Mucius Scaevolák, akik a mások jobbját égetik el. Az új idők másik típusa a ma Horatius Coclese, aki az összeomlott hídról mást ránt a folyóba, hogy a hátán kiússzék és a magasba jusson. És hányan vannak, akik ma sem hallják meg a purifikáció jelszavát, ma sem érzik át a megigazulás helyességét, ma sem értik meg az erkölcsi javulás kategorikus imperativusát! Vannak, akik a tisztulási folyamatot futó szélrohannak ítélik: megrázza kissé a fákat, amelyeken mosolyogva üldögélnek azok, akik szép csendben megvárják, amíg a szélroham elül; addig pedig a közéleti erkölcsök hangos hirdetésének paraventjával védekeznek. A purifikációt magát alkalmi cikkek tartják egyesek, mint a kormosüveget napfogyatkozáskor. Annyira nem veszik komolyan a purifikációs törekvéseket, hogy nyíltan vigasztalják egymást: nem soká tart már e divat-örület időszaka. Annyira elhatalmasodott ez a közöny, annyira úrrá lett éveken át a lelkeken a teljes érzéketlenség ez eszmék hirdetése iránt, hogy nem veszik észre, hogy ez a természetes, ez a normális, amit a közvélemény most kíván, és az erről való megfélekedezés bűn a nemzet ellen, amely előbb-utóbb keservesen megbosszulja magát. A szellemi és erkölcsi színvonal emelése: ez legyen legfőbb törekvésünk! Maga a nép is szomjúhozza ezt, ami legnagyobb áldás szomorú hazánkban. Legfőbb feladatunk az, hogy éreztessük meg a közvéleménnyel komoly akaratunkat a purifikálásra. Ez nem szolgál meghunyászkodás a demos előtt, hanem az igazság becsületes keresése, ha azt a közvélemény képviseli. Igazi életcélunk: a szellemi és erkölcsi erők legteljesebb kifejtése a nemzet nagy jövőjének szolgálatában.

POLITIKA ÉS ETIKA. Herczeg Ferenc írja valahol: a Balkán ott kezdődik, ahol az eltussolás. Én meg azt mondom: a Balkán ott éri el a csúcspontját, ahol a porhintés kezdődik. Ahol erkölcsöt hirdetünk, anélkül hogy hinnénk benne. Ahol purifikációt írunk a zászlónkra csak azért, hogy lássák, hogy becsületesek vagyunk. Ahol port hintünk a nemzet szemébe, hogy tisztáknak lásson bennünket. Kant szerint a jóakarát abszolút jó, akár van hatása a világban, akár nincsen. Ennek csak egy képzeleti világban van meg a kellő értéke. A politikában — különösen a magyar politikában — ez nem elegendő. A nemzeti lét értékelmélete többre kötelez: hangsúlyoznunk kell, hogy cselekedeteink zsinórmértéke a jog és az erkölcs, de célja boldogabbá tenni ezt a nemzedéket. Alá kell húznunk tetteink teleológiai jellegét és azoknak nemcsak intuitív, idealisztikus képét kell meglát-nunk, hanem utilitárius hatását is a nemzeti közélet fejlődésére. De gondolnunk kell arra is, hogyha igaz lenne az, hogy a cél sokszor szentesíti az eszközt az ember kezében, sohasem avatja szentté magát az embert, aki ez eszközzel él magasabb célok érdekében. Azoknak az etikai fogalmaknak, parancsoknak és tilalmaknak, amelyek bennünket köteleznek, lépéseinket irányítják, egy világítótorony magasságából a villanyos transzparens fényével kell átvilágítaniok a határokon, hogy a megszállt részeken élő sorstestvéreink érezzék a magasabb

erkölcsi eszmék vonzó varázsát. Csak kulturális és erkölcsi túlsúlyunk együtt biztosíthatja számunkra a feltámadást. Egy magasabbrendű etika törvényének erejével érvényesülni fog előbb-utóbb a mi nemzeti igazságunk. A revízió eszméjének diadala a tiszta erkölcs ragyogó ösvényén át várja a nemzetet.

A RÉGI ÖSSZEFÉRHETETLENSÉGI TÖRVÉNY. Ha a törvényhozó hivatása az, hogy a világítótorony szerepét töltsse be, akkor vigyáznia kell arra, hogy az a torony elég magas legyen, — alapja ne nyugodjék süppedékes, mocsaras talajon, amelynek kipárolgó gáza lidércfényvel vezet felre a tenger tévelygő utasait, — és harangja tiszta ércből legyen öntve, amelybe salak sose vegyüljön! Mert nem győzöm eléggé hangsúlyozni: nem elegendő az, hogy a törvényhozó összeférhetetlen ne legyen! Ezt a célt már a régi, ma érvényben levő törvénnyel is elérhetjük. Hiszen ez ellen a törvény ellen egyetlenegy hang sem emelkedett eddig. Széli Kálmán, Szilágyi Dezső, Polónyi Géza, Tisza István, Horánszky Nándor, Ugrón Gábor és hasonló politikai egyéniségek oroszlánckörmének nyoma rajta van ezen a törvényen. Mindössze Nagy György és Eitner Zsigmond tett indítványt a múltban a törvény kiegészítésére — nem módosítására —, mely szerint képviselő megbízatása alatt és megbízatása megszűnésétől számított egy éven belül ne legyen kinevezhető semilyen állásra vagy hivatalra és hogy címet, kitüntetést vagy rendjelet ne lophasson. Ezenkívül csak Szmrecsányi György tett indítványt, de öneki már az eljárási rész ellen volt kifogása: azért kérte a törvénynek nem módosítását, hanem eltörlését, mert bizalma — úgymond — megrendült az ítélőbizottság igazságosságában.

A közelmúltban Hunyady Ferenc gróf fejezte ki azt az óhajtását, hogy a törvénynek anyagi részét is módosítsa a törvényhozás, mert ő csak kerettörvényt kíván, amely ne kösse meg semmi irányban a teljesen független bíróság kezét; a részletek taglalásába talán ezért nem bocsátkozott, egyedül azt hangoztatta, hogy pénzbüntetéssel sújtaná azt a vállalatot, amelynek érdekében eljár a törvényhozó. Nézetem szerint a harmincéves törvény teljesen megérett a revízióra. Nemcsak azért, mert tele van anakronizmussal: az értékek koronában vannak megállapítva, az egyik szakasz meghatározása szerint: „kormány“ alatt úgy a magyar, mint a közös miniszterek értendők, — hanem azért is, mert egy emberöltő telt el a törvény keletkezése óta, de egy évszázad eseményeihez képest is túlsók esemény történt azóta, megváltozott a helyzet, több a tehetség, gazdasági és pénzügyi tehetség, nem kell annyira félnünk attól, hogy egy szigorú törvény kizárja az igazi tehetséget a parlamentből, mert akad helyette más, aki szívesen lemond arról, hogy összeférhetetlen legyen, cserébe azért, hogy törvényhozó lehessen és hazájának nagyobb és maradandóbb szolgálatokat tegyen; a képviselőnek jobban kell ma törődnie a néppel, ami idejének nagy részét elfoglalja, nem ér rá más állást is betölteni, függetlenebbnek is kell lennie, hogy jobban odaadhassa magát a nemzet érdekei önzetlen szolgálatának. Több az összeférhetetlenségi eset, új esetek vannak, sokkal súlyosabbak és bonyolultabbak, amelyeket az új élet teremt.

A választójogi és egyéb törvények szétszórta módosították és kiegészítették a törvényt; mind e rendelkezést most egységesen kell kodifikálni. Új jelenségeket vetett fel a haladó világ: ha csőd helyett vagyontalansági eskü alá veti magát a képviselő, indokolt-e őt összeférhetetlennek kimondani, mert hiszen helyzete ugyanaz, mintha csődbe került volna? Mi történjék azzal a törvényhozóval, aki titkos alapból tiszteletdíjat kap a vállalatoktól, amelyek legújabbán rendelkezési alapot kreáltak? Vagy juttatást kap titkon a kormány valamely tagjától? Mi legyen azzal a miniszterrel vagy államtitkárral, aki erre és az összeférhetlenségi törvény egyéb kijátszására segédkezést nyújt? Mennyiben változott meg e függőségi viszony: a bank függ-e a kormánytól vagy megfordítva, — a képviselő a banktól vagy a bank a képviselőtől mint a törvényhozás tagjától, aki látszat szerint mint igazgatósági tag vagy egyébként függő viszonyban levő a bank szolgálatában áll? Ezeket a kérdéseket az új összeférhetlenségi törvény van hivatva megoldani, amelynek tető alá hozását az egész ország egységes közvéleménye sürgetően követeli.

VILÁGÍTÓ PÉLDÁK, AMELYEK AZ ÚJ JAVASLAT INDOKOLÁSÁBÓL KIMARADTAK. A most benyújtott törvényjavaslat a történelmi előzmények egész sorozatát közli és nagyszabású fejtegetések keretében ismerteti azokat a javaslatokat, amelyek eddig az összeférhetlenség ügyének szabályozása terén napvilágot láttak. Nagy sajnálatomra ez előzmények között nem találtam az 1848. évi országgyűlés figyelemreméltó aktusait, amelyek ragyogó példái annak, hogy ősünk milyen bölcssek, milyen előrelátók és milyen puritán lelkűek voltak törvényhozó kötelességük gyakorlásában. Ezeket az indokolásból véletlenül kimaradt történelmi előzményeket, amelyek között a legelső kísérlet az összeférhetlenség szabályozására megtalálható, minden kommentár nélkül ide iktatom. „Országlár“ szó alatt miniszter értendő.

„Törvényjavaslat

a népképviselőség s közhivatalnokoskodás egybe nem férhetéséről.

1. §. Országos vagy más közhivatalnok, akár közigazgatási, akár bírói téren legyen alkalmazva, egyszersmind képviselő is nem lehet; — kivéven egyedül az országlárokat, kiknek, ha képviselővé nem választanak is, a hazban nemcsak ülésük, de felvilágosító szavuk is van.

2. §. A képviselőül választott országlár csak hivatalbeli fizetését kapja, a képviselőt illető napidíjt és szállásbért pedig nem.

Ágoston József s. k., borsod-dédesi képviselő.^{tc}

(Lásd: 1848. évi nemzeti gyűlés 102. számú irományát.)

Ugyanezen nemzeti gyűlés 104. számú irományában olvasható:

„Törvényjavaslat

arról, hogy a képviselők egyéb hivatalt ne viselhessenek.

1. §. A törvényhozó és végrehajtási hatalmának egymástól leendő tökéletes elkülönítése tekintetéből, és mivel képviselő más hivatalnak képviselősege mellett kellőleg meg nem felelhet, — sem kormány-, sem más hivatalt képviselő nem vihet.

2. §. Hogy azonban emiatt vagy vagyontalanabb osztálybeli hivatalnokok, kik magukat s családjukat fizetésükből táplálják, az ország-

gyűlésnek hosszabb vagy rövidebb ideig tarthatásától feltételezett, s így bizonytalan összegre mehetőapidíjak miatt bár a nép bizodalját bírva a képviselőség el nem vállalására, ön s családjuk fenntartása iránti tekintetből kényszerülve lehessenek —s nehogy ezáltal a képviselőség elvállalhatása, melynek egyedül a nép bizalmán kell alapulni, a vagyonságtól legyen feltételezve a képviselők ezentúlapidíjak helyett bizonyos évi fizetést fognak kapni.

Beadja:

Halász Boldizsár s. k., pest-dabasi képviselő.“

AZ ÚJ ÖSSZEFÉRHETETLENSÉGI JAVASLAT. A ma érvényben levő összeférhetetlenségi törvény 29. §-a elrendeli, hogy a főrendiház tagjaira nézve az összeférhetlenségi javaslat „1902. év vége előtt előterjesztendő.“ Ez mai napig nem történt meg. Az új javaslat ezt a kérdést megoldja: felöleli a felsőházat rendelkezéseinek jogkörébe azzal az óvatos mérséklettel, amely az egész elaborátumon végigvonul.

Az új javaslatnak részletes taglalása, a szakaszok kritikája és egybevetése, az itt szabályozott kérdések jogi fejtegetése jogászilagok méltó tárgyaként jogtudományi revübe kívánkozik. Én itt csak azokat a fontos újításokat óhajtom ismertetni, amelyekkel az új törvényjavaslat úgy az általa felölelt kérdések új rendszerbefoglalása terén, valamint az élet által produkált új esetekre és a megváltozott helyzetre vonatkozólag hatalmas lépéssel viszi előre az összeférhetlenségi jog körül kijegecesedett jogrendszert.

A javaslat az összeférhetlenség eset-csoportjait öt fejezetben foglalja össze. Ezek: összeférhetlenség a közszolgálattal, más foglalkozásokkal, államtól nyert kedvezményekkel, közbenjárással és a Házban tanúsított viselkedéssel.

A köztisztviselő ezután csak akkor léphet fel képviselőnek hatósága területén, ha abban a kerületben a választás előtt három hónappal megszűnik működése. Ha megválasztják képviselőnek, azonnal nyugalomba kell őt helyezni, vagy ha még nem nyugdíjképes, úgy végkielégítéssel végkép felmenteni. Ha nem választják meg, úgy két éven belül azon a hatósági területen, ahol jelölt volt, tisztviselőként nem alkalmazható. Képviselőt képviselői megbízásának tartama alatt és megbízása megszűnésétől számított két éven belül csak számszéki elnöknek, főispánnak, követnek, kormánybiztosnak lehet kinevezni és olyan állásra, amely vele összefér, — az erre vonatkozó jogszabályok nagyjában megegyeznek a ma érvényben állókkal — vagy amely felsőházi tagsággal jár.

A felsőház tagja bármely hivatalra alkalmazható; viszont minden köztisztviselő, ha a felsőház tagjává lesz, megtartja állását, hacsak speciális törvény mást nem rendel.

Fegyelmi eljárást indítani az országgyűlés tagja ellen közszolgálati minőségéből folyóan csak a mentelmi jog felfüggesztése esetén lehet; a megkeresésre illetékes a fegyelmi eljárás elrendelésére jogosult hatóság. Hiányt pótol ez a rendelkezés, amelynek szüksége a közelmúltban volt érezhető és alkalmas arra, hogy a kifejlődött gyakorlatot megerősítse és alátámassza.

Közszolgálatnak tekintendő minden fizetési állás az államnál,

törvényhatóságnál vagy községnél, továbbá minden intézménynél, amely felerészben ezek tulajdonában van, és alpnál és alapítványnál, amely kezelésükben áll; — irreleváns az, hogy a képviselő e fizetéséről lemondott. A felsőházi tagoknak csak a választott kategóriája számára tilos a kormány kinevezésétől vagy jelölésétől függő javadalmazott állás vagy megbízás elfogadása. De minden felsőházi tag és minden képviselő számára tilos hivatása körében vállalt ügyben vagy díjazásért bármely ügyben a Házban felszólalni, tilos továbbá: felelősszerkesztői vagy kiadói állást időszaki lapnál elvállalni, ez utóbbi működésükre mentelmi joguk védelme nem terjed ki. Aki ez ellen vét, összeférhetetlen helyzetbe jut; hasonlóképpen az országgyűlés minden tagja, aki nyereszkesedésre irányuló vállalatnál, amelynél korábban nem működött, igazgatósági, felügyelőbizottsági vagy más javadalmazott állást elfogad, feltéve, hogy gazdasági téren korábban hivatásszerűen nem működött, tehát megállapítható, hogy a megbízást csak az országgyűlési tagságra való tekintettel nyerte, még ha ezzel kapcsolatos illetményei felvételéről le is mondott volna.

Ugyancsak összeférhetlenségi helyzetbe jut az a miniszter vagy államtitkár, aki olyan vállalatnál vállalt működésének megszűnése után öt éven belül állást, amely az ő hozzájárulásával keletkezett vagy jutott valamely joghoz, kedvezményhez vagy szerződéshez, még ha ez állásával járó illetményeiről le is mondana.

Az érdekeltégi összeférhetlenség csak a képviselőkre és a választott felsőházi tagokra terjed ki; ezek jutalmat, kegydíjat és segélyt az államtól nem kaphatnak, sem olyan hasznot hajtó jogot vagy vagyoni kedvezményt, amelynél az eljáró hatóság kedvezménye szerepet játszhatott; az állammal szerződéses vagy üzleti viszonyban nem állhatnak, hacsak a jogszabályok lehetővé nem teszik minden érdekeltnek előre közzétett feltételek szerint e viszonyba vagy összeköttetésbe lépés lehetőségét. Szerződést, jogot vagy kedvezményt nemcsak az országgyűlés tagja a maga személyében, de a házastársa vagy a törvény megkerülésének céljából egyenes ági rokona sem kaphat, de nem kaphat olyan vállalat sem, amelynek egyharmadrészben tulajdonosa vagy igazgatósági tagja vagy más fizetett alkalmazottja az illető országgyűlési tag.

A javaslat érvényteleneknek nyilvánítja az összeférhetlenséget eredményező szerződéseket, ami egyik legfontosabb biztosítéka annak, hogy a jövőben mindenki óvakodni fog ilyen szerződések kötésétől. Az országgyűlés minden tagja összeférhetlenségi helyzetbe jut, ha a kormányzati vagy közigazgatási hatóságoknál anyagi előnyért közbenjár, — ha nem azért jár el, de eljárásának oka, célja vagy módja a köztisztességbe ütközik, vagy ha bár ellenszolgáltatás nélkül bármilyen csekély anyagi érdekét reprezentáló ügyben más érdekében eljár, kivéve, ha ez a más erkölcsi testület, vagy ha eljárása a hadigondozottak érdekében történik. Ezzel a rendelkezéssel a javaslat eltörli a magyar közéletnek egyik elhatalmasodott szokását: a protekciót. Ebben a szomorú világban jobban rászorul minden választó a támogatásra; de az élet ezen a téren is olyan kirívó igazságtalanságokat mutatott, hogy a közerkölcsök tisztaságába és az igazi érdem

érvényesülésébe vetett hit megrendülését csak úgy kerülhetjük el, ha e jogszabályt törvényerőre emeljük.

„Az összeférhetlenség egyéb esetei“ címén azokat az eseteket kodifikálja a javaslat, amelyek eddig egyik csoportba sem voltak sorozhatók. Ilyenek: a képviselőnek és a választott felsőházi tagnak az a mulasztása, hogy féléven át nem teljesítette hivatását szabadságkérés nélkül, vagy ha egy ülészak alatt már harmadízben határozta el a Ház a kizárását a törvényhozás eredményes működését veszélyeztető magatartása miatt. Ezek a szabályok a felsőháznak csak választott tagjaira vonatkoznak, mert a kormányzó által kinevezett tagok megrendszabályozása e kinevezési jog csorbítását jelentené, az országgyűlésnek a felsőházban hivataluk vagy állásuk alapján helyet foglaló tagjai pedig azt a hivatalt és állást képviselik, amely az ő felsőházi tagságuk elvesztésével képviselet nélkül maradna, ami bizonyára nem volt és nem is lehetett a törvényhozás intenciója. A felsőház nagy többsége választott tagokból áll.

De lege ferenda: meg kellene szüntetni azt az anomáliát, hogy még e javaslat szerint is helyet foglalhat a felsőházban mint tag a főispán, akit nem az ő törvényhatósága vagy bármely más testület választ meg azzá, mert lehetetlen közjogi, közigazgatási és politikai helyzet az, hogy az a főispán ítélkezzék mint felsőházi tag a kormány működése felett, aki ennek a kormánynak kinevezett exponense.

Az országgyűlés minden tagja köteles bejelenteni rendszeres díjazással járó állásait és megbízásait és azokat egyenként felsorolni; de a bíróságok és más hatóságok is kötelesek közölni az összeférhetlenséget maga után vonó határozatot a Ház elnökével. A bírósági eljárásra a perrendtartásnak a törvényszéki elsőfokú eljárásra vonatkozó szabályai irányadók. Az összeférhetlenség súlyosabb eseteiben öt évre eltiltható az országgyűlés tagja attól, hogy megválasztható legyen és 10.000 pengő bírsággal sújtható az a miniszter vagy az az államtitkár, aki az ellen a jogszabály ellen vétett, amely őt az általa kreált vállalatnál alkalmaztatásának elvállalásától tiltotta.

„A KÖZÉLET TISZTASÁGÁNAK TELJES BIZTOSÍTÁSA.“ „A közvélemény úgy érzi, hogy ma, a gazdasági súlyos megpróbáltatások idején, a puritánságnak az átlagosnál nagyobb mértéke szükséges és a törvényhozói tisztet közmegnyugvásra csak olyan emberek tölthetik be, akiknél még a látszata sem merülhet fel annak, hogy a saját érdekeiket is védik. A közélet tisztaságának teljes biztosítása adhat csak lelki erőt a nemzetnek a ráért megpróbáltatások elviselésére.“ (Indokolás 17. old. 35. és köv. sorok.)

Ez a fenkölt gondolkodás, ez a komoly hang vonul végig az egész indokoláson. Ennek a szolgálatába szegődöm én, amikor az ellen a rendelkezés ellen szót emelek, amely a javaslatban az alaptalan bejelentőt bírsággal sújtja. Ismerve a jogszolgáltatás fórumán riadozó gyávaságot, amely még a tanúzás kötelességétől is óvakodik, kétségtelenül az lesz ennek a szakasznak a következménye, hogy senki sem tesz bejelentést összeférhetlenségi ügyben és csak önbejelentések lesznek, amelyekre megindul az eljárás — és ez az eljárás nem lesz

kontradiktórius, nem lesz benne vád, csak védelem — és a hozandó határozat: egy pártbíróóság ítéletének színében jelenik meg a közvélemény előtt. Akár bírságot ró ki, akár ellentmondás nélkül ítéletet hoz ez a bíróság: sem a közvélemény megnyugtatóására, sem „a közélet tisztaságának teljes biztosítására“ nem lesz alkalmas ez a határozat.

A javaslat első szakasza erkölcsi parancsként szövegezi meg az összeférhetlenség meghatározását. Ez a szakasz a maga kristálytisza tüzetességében és világos egyszerűségében alkalmas arra, hogy keret-törvény legyen, amely jelent és jövőt egyaránt felölel. A rohanó élet szilaj áradatában és a lazuló erkölcsök vad forгатagában teljesen bizonytalan, milyen új eseteket vet fel a sors az összeférhetlenség terén; — ezeknek taxatív felsorolása annyit jelentene, mint a jövőbe látni és a csillagokban olvasni. A javaslat taxációja korántsem öleli fel a ma eseteit sem, mint ahogyan minden taxáció tökéletlen, nemcsak azért, mert nem provideálhat természeténél fogva a jövőre, hanem azért sem, mert éppen ez a természete elzárja annak lehetőségét, hogy más hasonló eseteket per analogiam döntsön el a bíróság, amelynek, úgy látszik, az első szakaszban vezérfonalat kíván adni a kezébe a javaslat. Taxatív felsorolás tárgyai az összeférhetlenségi esetek, amelyeknek a megállapítására a javaslat első szakasza semmi befolyást nem gyakorol, legkevésbé akkor, ha, mint a javaslatban, az ítélkező bíróság magának az országgyűlésnek tagjaiból alakul, ami ma már úgyszólván sehol a világon nem található, csak olyan országokban, amelyekben sem az összeférhetlenséget, sem annak kiirtását non veszik komolyan. Hiszen az indokolás 49. lapján ezt olvashatjuk: „... kívánatos, hogy a tevékenységi körök szervezetenként el legyenek választva, s ne legyen senki fél és bíró egy személyben. A legtöbb alkotmány szerint például az országgyűlés tagjai nem vehetnek részt olyan bíróságokban, amelyek... országgyűlési, választási vagy összeférhetlenségi ügyekben ítélkeznek.“

Nyíltan kimondom: amilyen becsületes a javaslat szerkesztőjének szándéka, amilyen alkalmas az anyagi rész egész szerkezete és az indokolás purifikációtól sugárzó hangja arra, hogy végre az összeférhetlenség nagy ügyét tető alá hozza a magyar törvényhozás, éppolyan elhibázott lépés az eljáró bíróóságot az országgyűlés tagjaiból és úgy, ahogyan a javaslat tervezi, a két Ház elnökének a kijelölése és sorshúzás alapján megalakítani. Az eljárásra egyedül hivatott fórum csak a független bíróság lehet, nézetem szerint a közigazgatási bíróság, amely már most is ítélkezik hasonló ügyekben, mert hiszen a petíció maga sem más, mint megítélés annak, hogy az a magatartás, amelyet a képviselő mint jelölt vagy tudtával mások tanúsítottak, összefér-e a képviselőséggel. Az új házszabályok 15. §-a szerint a közigazgatási bíróság dönti el, a végleges igazolás előtt kifogásolt képviselő választható volt-e a választás időpontjában. Mi más ez, mint az összeférhetlenségi ítélkezésnek egyik esete!

A javaslatban a felsőház elnöke 9 tagot a felsőház, a képviselőház elnöke ugyancsak 9 tagot a képviselőház tagjaiból jelöl ki és e 18 tagból álló grémiumból sorshúzás alapján alakul meg a hetes tanácsban ítélkező bíróság. Ez az új fórum mindenesetre javított kiadása az

Összeférhetlenségi jurynek, de csak szerényen javított és részben javított kiadása. Ha a közélet tisztaságának teljes biztosítására törekszünk, akkor a legcélravezetőbb eszköz független fórum kreálása vagy kiválasztása az összeférhetlenségi bíráskodásban.

Hatalmas kódex az új javaslat; nagy körültekintéssel, széleskörű tudással és fényes dialektikával megírt indokolásával együtt a törvény-előkészítés tiszteletreméltó terméke, — de én e pár száz oldalra terjedő munkálat helyett minden indokolás nélkül a következő két szakaszból álló törvényjavaslatot nyújtottam volna be, melynek első szakasza szóról-szóra egyezik az igazságügyminiszter javaslatának első szakaszával:

„1. §. Az országgyűlés tagjait hivatásuk betöltésében kizárólag az egyetemes nemzeti érdek vezetheti. Ennélfogva az országgyűlési tagsággal nem egyeztethető össze olyan helyzet vagy magatartás, amely a törvényhozás tagját akadályozhatja abban, hogy a törvényhozói munkát a nemzet érdekében lelkiismeretesen és önzetlenül lássa el.

2. §. A bíráskodást az országgyűlés minden tagja felett: helyzete vagy magatartása összeegyeztethetők az országgyűlési tagsággal — a magyar királyi közigazgatási bíróság öttagú tanácsban gyakorolja.“

HEGEDŰS KÁLMÁN